

Romanya Gazetesi Perspektifinden Kadınların Hukukî Durumlarına Dair Bir Değerlendirme

An Evaluation of The Legal Status of Women From The Perspective of Romanya Newspaper

ÖZET

Tarihin çeşitli dönemlerinde kadınların, birçok alanda etkin rol oynadıkları görülmektedir. Kadınların toplum içerisindeki konumları, döneme ve topluluğa göre de değişiklik gösterebilmiştir. Nitekim Eski Türk devletlerinde devlet yönetimdeki yerleri ve toplum içerisindeki haklarıyla dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte yakın döneme gelindiğinde gerek batıda gerekse Osmanlı Devleti'nin sona ermesiyle kurulan yeni Türk Devleti'nde kadın haklarında önemli gelişmeler yaşandığı ifade edilebilir. Bu alanda başta eğitim alanı olmak üzere çeşitli alanlarda gelişmeler kaydedilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasının ardından önemli gelişmeler arasında Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü ve yeni Medeni Kanun'un kabulü sıralanabilir. Bu yeniliklerin yansımalarının görüldüğü bir saha ise Osmanlı Devleti'nin dağılmasının ardından Romanya coğrafyasında hayatlarını devam ettiren Dobruca bölgesi Müslümanlarıdır. Bölge halkının sesi olarak yayınına devam ettiren Romanya gazetesinde 1928 yılına gelindiğinde kadın haklarına değinen yazıların mevcut olduğu görülmektedir. Bu yazılarda özellikle kadın hakları ve kadılık makamı üzerine yapılan değerlendirmelere yer verilmiştir. Uygun sosyal ve siyasi koşullar ile elverişli bir zaman dilimi sayesinde kadınlara geniş haklar tanınması, kadılık kurumunun kaldırılması, evlilik, boşanma ile miras konularında kadınların durumlarının iyileştirilmesi gibi konulara dikkat çekilmektedir. Bu çalışmada konuya dair ikisi Azade Feyzi isimli bir yazar tarafından kaleme alınan yazılar başta olmak üzere 1928 yılı Romanya gazetesinde kadın haklarına dair paylaşılan fikirler seçilen haberler üzerinden değerlendirilmiştir. Bununla birlikte konuya dair arşiv, kitap ve makale çalışmaları da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Hakları, Romanya Gazetesi, Dobruca, Kadılık, Medeni Kanun.

ABSTRACT

In various periods of history, women have played an active role in many fields. Their position in society has also varied according to the period and community. As a matter of fact, in the ancient Turkish states, they attracted attention with their place in state administration and their rights in society. However, in the recent period, it can be stated that there have been significant developments in women's rights both in the West and in the new Turkish State established after the end of the Ottoman Empire. In this field, developments have been made in various fields, especially in the field of education. After the establishment of the Republic of Turkey, the adoption of the Law on Tevhid-i Tedrisat and the adoption of the new Civil Code can be listed among the important developments. One area where the reflections of this innovations are seen is the Muslims of the Dobruja region, who continued their lives in the Romanian Geography after the dissolution of the Ottoman Empire. The Romanian newspaper, which continued its publication as the voice of the people of the region, published articles on women's rights in 1928. In these articles, especially evaluations on women's rights and the office of the qadi are included. It is noted that favorable social and political conditions and a favorable time frame led to the granting of broad rights to women, the abolition of the institution of qadiyat, and the improvement of the status of women in marriage, divorce and inheritance. In this study, the ideas on women's rights shared in the Romanian newspaper of 1928, especially the articles written by a writer named Azade Feyzi, were evaluated through selected news articles. In addition, archives, books and articles on the subject were also analyzed.

Keywords: Women's Rights, Romanya Newspaper, Dobrudja, Kadiate, Civil Code.

GİRİŞ

Türk tarihinin her döneminde kadın profili sosyal hayatın içinde aktif olarak yer almıştır. Kadını sosyal hayatın ve yaşamın dışına iten ve onu toplumdan soyutlayan uygulamalara ve geleneksel davranışlara Türk devletlerinde rastlanmamaktadır (Köse, 2022: 217). Eski Türk kültüründe kadının konum olarak iyi düzeyde olduğu ve Türk gelenek ve göreneklerinde kadına saygı hâkim olduğu görülmektedir. Kadınların erkeklerle beraber ata bindikleri, savaşa katıldıkları, savaş zamanlarında hükümdar savaştayken eşinin vekâleten tahta geçtiği bilinmektedir. Türklerin İslamiyet'i kabulü sonrasında Türk gelenekleri ve İslam kuralları sentezi doğrultusunda bir yaşam sürdürülmüştür. Nitekim, "İslam dini temelinde kadın hak ve özgürlüğüne önem

İrem Menekşe¹

How to Cite This Article
Menekşe, İ. (2025). "Romanya Gazetesi Perspektifinden Kadınların Hukukî Durumlarına Dair Bir Değerlendirme", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 11(2): 325-333. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15068122>

Arrival: 03 December 2024
Published: 25 March 2025

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Muğla, Türkiye.

vermiştir. Örneğin; kadınların eşlerinden bağımsız mülk edinme hakkı önemlidir.” Buna karşılık Batılı kadınların bu hakkı 19. yüzyılda çetin mücadeleler sonrasında erişebilmişlerdir. (Cihan Temizer, 2022: 52). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde kadınlar, haklarını kazanma sürecinde Batı ülkelerindeki gibi geniş çaplı bir mücadeleden farklılıklar göstererek Atatürk’ün liderliğinde gerçekleştirilen reformlarla, Türk kadınları birçok Batı ülkesinden daha erken bir dönemde çeşitli haklara sahip olmuştur. Atatürk, kadınların toplumsal yaşamda aktif roller üstlenmesini, medeniyetin gelişiminde önemli bir aşama olarak değerlendirmiş ve modern bir Türk toplumu inşa etmek amacıyla kapsamlı yenilikler hayata geçirmiştir. (Kara, 2019a: 228).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, Türk kadınının toplumsal statüsünün iyileştirilmesi ve medeni haklarının tanınması, dönemin kurucu kadroları tarafından temel bir öncelik olarak ele alınmıştır. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk’ün yurt içi gezileri sırasında yaptığı konuşmalarda kadın haklarına vurgu yapması, bu alanda Meclis tarafından alınan kararlar ve gerçekleştirilen yasal düzenlemeler, kadın kimliğinin Cumhuriyet modernleşme sürecindeki merkezi rolünü açıkça ortaya koymaktadır. (Akça, 2023: 372).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşunun ardından yapılan yenilikler arasında 17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen yeni Türk Medeni Kanun’un kabulü bulunmaktadır.² Bu düzenleme kadın hakları konusunda önemli bir gelişmedir. Medeni Kanun müzakere edilirken milletlerin toplumsal yapılarının en güçlü ve en temel yapı taşını ailelerin oluşturduğu ifade edilmiş ve bir milletin varlığının aslı unsurlarından biri olan kadınları temel haklarından mahrum bıraktığında ve onları toplumsal yaşamdan dışladığında, kendi gücünün yarısını işlevsiz hale getirmiş olacağı, Türk kadınının yüzyıllar boyunca gösterdiği fedakârlık ve sergilediği yüksek ahlaki değerlerle, kendisine duyulması gereken saygıyı fazlasıyla hak ettiği vurgulanmıştır. Medeni Kanun için; “...Türk annesini mevkii hakikisine ve ihtiramına getirecek olan bu kanun, unutmamak lâzımdır ki, aynı zamanda Türk Camiasını en kuvvetli ve en esaslı bir surette tersim etmiş olacaktır...” denilmiştir. (Türkiye Büyük Millet Meclisi, Tutanak Dergisi, D: II, C:22, İctima senesi: III: 229-234). İsviçre medeni yasasının ve İtalyan ceza yasasının 1926’da kabulüyle aile hukukundaki adamlarının yetkisinden alınmıştır. (Zürcher, 2000: 272). 2 Mart 1926 tarihinde Türk Ceza Hukuku’nda yapılan değişiklikler hakkında Romanya diplomatının raporunda “Türk adaletinin, Türk milletinin temel değerlerine uygun bir şekilde kendini yenilediği”, “yeni Türk Ceza Hukuku’nun İtalyancadan çevrildiği ve son halinin 592 maddeden oluştuğu” belirtilmektedir. Yeni Türk Ceza Hukuku’nun hazırlanma sürecine ilişkin raporda, Türkiye’nin ihtiyaçlarına uygun olarak modern Avrupa hukukuyla paralel bir sistemin oluşturulduğu vurgulanmıştır. Ancak, hukukun uygulanmasında bazı zorluklarla karşılaşılacağı belirtilmiş, bu durumun temel nedeni olarak Türkiye’de yeterli sayıda hukukçunun bulunmaması gösterilmiştir. 8 Mart 1925 tarihli raporda, Türk Adalet Bakanı’nın bu eksikliğin farkında olduğu ve sorunun giderilmesi için önlem alındığı ifade edilmiştir. Sadece İtalyanca çeviri yapılmasının yeterli olmayacağı düşüncesiyle, yeni ceza hukukunun daha iyi benimsenmesi amacıyla belirli sayıda hukukçunun devlet bursuyla İtalya’ya gönderilmesine karar verildiği, bu hukukçuların, İtalyanca eğitimi almanın yanı sıra Roma’daki hukuk fakültesinde ceza hukuku üzerine çalışmalar sürdürecekleri ifade edilmiştir. (Metin, 2022: 562-563).

Türkiye’de yeni Medeni Kanun üzerine çalışmaların yürütüldüğü dönemde İsviçre’den Türkiye’ye gelerek çalışmalara yardımcı olan Profesör Hans Leeman’ın, konu hakkında kaleme aldığı makalesinde kadınlara tanınan haklarda mevcut ilerlemeye değindiği belirtilmektedir. Yeni düzenlemede temel olarak İsviçre Medeni Kanun’u temel alınması nedeniyle karşılaştırmalı bir değerlendirmeye gidildiği görülmektedir. Burada dikkat çekilen hususlar arasında; İsviçre’deki “Mülk müşterekliğine karşılık Türk yasasının mülk ayrılığı ilkesini getirmesini Profesör İsviçre’den üstünlük ve Avrupa’daki kadın özgürlüğünün idealine erişme” şeklinde nitelendirdiği ifade edilmektedir. Ayrıca yerel bir unsur olarak nitelenen sütanne ve çocukları ile evlenmenin yasaklanmasının gösterildiği ve kadının hem evlenmede hem boşanmada “tam yetkili duruma gelmesini de özgürlüğün işareti” olarak sayıldığına dikkat çekilmektedir.³ Türk toplumunun hedefi çağdaş uygarlığı kendine uyarlamak yerine, her koşulda onun gerekliliklerine uyum sağlamak olmuştur. Türk ulusunun, medeni kanunu doğrudan benimseme kararı almasındaki temel amaç, dini kurallar veya geleneksel alışkanlıkları korumaktan ziyade, siyasal, toplumsal, ekonomik ve ulusal faaliyetleri güvence altına almaktır. Medeni kanun, yurttaşların medeni ilişkilerini gelenek, alışkanlık veya dini kurallara göre şekillendirmek yerine, bu ilişkileri çağdaş hukuk anlayışı doğrultusunda yeniden düzenlemeyi hedeflemektedir. Kanunun dayandığı ilke, gelenekçi hukuk anlayışı yerine yenilikçi hukuk perspektifidir. Cumhuriyet dönemi yeniliklerinin somut toplumsal yaşama uygulanmasında en etkili araçlardan biri olan bu kanun, özellikle tek eşli aile yapısını esas alması, evlenme ve boşanma süreçlerini belirli bir düzene oturtması, mülkiyet ve sözleşme gibi birçok hukuki ilişkiyi çağdaş uygarlık seviyesine yükseltmesi ve din kurallarını yurttaşlar arası ilişkilerin dışına çıkarması gibi alanlarda önemli etkiler yaratmıştır. (Berkes, 2003: 531-532). Atatürk’ün de medeni kanuna ilişkin

² Türk Medeni Kanun tasarısı 20 Aralık 1925 tarihinde Başvekil İsmet Paşa, Adliye, Bahriye, Müdafaa-i milliye, Dahiliye, Hariciye, Maliye, Maarif, Nafia, Ziraat, Ticaret ve Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaie vekaletleri vekilleri tarafından hazırlanmıştır. BCA. 30. 18. 1.1/ 17. 81. 4. s. 1-2.

³ Oriente Moderno, Aralık 1929, s.548-49, Zürichee-Zeitung’dan aktaran; Koloğlu, 1994: 215-216.

vurguladığı en temel çıkarım, çağdaş ve medeni bir toplumun, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu bir yapı üzerine inşa edilebileceğidir. (Koçak, 2019: 96). Nitekim 9 Mayıs 1935'te C.H.P. Dördüncü Büyük Kurultayı'nda Atatürk, "...1931 kurultayı güvenlik ve sükûnun kesin olarak kurulmasına rasgelir. Bu kurultayınız ise, geniş ölçüde gelişim devri içinde bulunduğumuz günlerde toplanmış oluyor...Geçen kurultaydan bugüne kadar, kültürel ve sosyal alanda başardığımız işler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çehresini, kesin çizgileriyle, ortaya çıkarmıştır. Yeni harfleri, ulusal tarihi, öz dili, ar, ilimsel müzik ve teknik kurumlarıyla kadını, erkeği her hakta eşit, modern Türk sosyetesini bu son yılların eseridir." demiştir. (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, 2006: 216).

Anadolu basınında kadın, 1913 yılında basım hayatına başlayan Eskişehir'in haftada bir yayınlanan resmî gazetesine konu olmuştur. 19 Temmuz 1917 tarihinde *Karacahisar* gazetesinde yer verilen yazıda "*Günün en mühim meselesi*" başlığı altında kadın haklarının ve eğitiminin İslâm toplumlarında tarihsel ve toplumsal önemi vurgulanmıştır. Bu gazetede kadınların eğitimi ve hukuki haklarının, toplumun ilerlemesi için zorunlu bir gereklilik olduğu ve İslâm dininin ilim tahsilini kadın ve erkek için eşit derecede farz kıldığını belirtmesi, ancak mevcut durumda İslâm kadınlarının eğitim ve bilgi açısından Batılı kadınlara kıyasla geri kalmış olduğunu belirtilmesi bakımından dikkat çekicidir. Toplumun yalnızca erkek bireylerden ibaret olmadığı, kadınların toplumun ayrılmaz bir parçası olduğu vurgulanırken, kadınların, toplumsal haklardan mahrum bırakıldığında, bu durumun sadece kadınlar için değil, tüm toplum için zararlı sonuçlar doğurduğu ifade edilmektedir. Ayrıca tarihsel bağlamda, İslâm toplumlarında kadınların önemli roller üstlendiği ve edebiyat, bilim, sanat, siyaset gibi alanlarda etkili oldukları, Abbasiler ve Osmanlılar döneminde kadınların sanatta⁴ ve müzikte önemli konumlara sahip olduğu, hatta bazı kadınların hükümdarlık yaptığı vurgulanmaktadır. Yazıda bu örneklerin, İslâm toplumlarında kadınların geniş haklara sahip olduğunu ve eğitime erişimlerinin sağlanması gerektiğini gösterdiğini ifade etmektedir. (Karacahisar, sayı: 90, 19 Temmuz 1917: 1).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasının ardından Tevhid-i Tedrisat Kanunu, yeni Medeni Kanun ve yeni Türk Alfabesinin kabulü gibi önemli gelişmeler yaşanırken, bu gelişmeler Balkan ülkelerine de yansımıştır. Osmanlı Devleti'nin dağılmasının ardından Balkanlarda yeni devletler ortaya çıkmış, bölgedeki hakimiyet sona ermiş ve Müslüman ahali büyük oranda göç etmek zorunda kalmıştır.⁵ Burada yaşamaya devam eden az sayıdaki Müslüman ahali ile ilişkiler ise devam etmiş, gönül bağı hiç kopmamıştır.⁶ Müslümanların yaşamaya devam ettikleri bölgelerde Anadolu'daki gelişmeler hep takip edilmiş ve bu gelişmeler onlar arasında da yankı bulmuştur. Zira Romanya coğrafyasında hayatlarını devam ettiren Dobruca bölgesi Müslümanları arasında bu yansımayı görmek mümkündür. Nitekim bölge halkının sesi olarak yayınına devam ettiren Romanya gazetesinde 1928 yılına gelindiğinde kadın haklarına değinen yazıların mevcut olduğu görülmektedir.

Atatürk döneminde Romanya basınında Türklerin çıkarmış olduğu süreli yayınlar arasında 17 Aralık 1919'da çıkarılmaya başlanan Dobruca gazetesi, Hayat ve Tan dergileri, Haber gazetesi, 1921 yılından 1928 yılına kadar düzensiz olarak yayın hayatını sürdüren Romanya gazetesi, Tuna gazetesi, Haksöz gazetesi, Gümüş Sahil gazetesi, Bizim Sözümüz gazetesi, Türk Birliği gazetesi, Emel Mecmuası, Halk gazetesi, Çardak gazetesi, Deliorman ve Bora gazeteleri sıralanabilir. (Metin, 2011: 171-173).

Bu çalışmada çeşitli edebi eserlerde⁷ de yerini alan kadın konusu, Romanya gazetesinde yer verilmiş olanlar arasından seçilen yazılar üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun kabulü sonrasında Romanya'da yayınına sürdüren bu gazetenin nüshalarında kadınların toplum içerisindeki yeri ve önemine dair dikkat çeken yazılardan seçilenler değerlendirilmiştir. Romanya gazetesinin mevcut nüshalarından Türkiye'de süregelen gelişmelerin takip edildiği ifade edilebilir. Burada seçilen yazılarda da Medeni Kanun'un kabulünden bahsedilmesi buna bir örnek olarak gösterilebilir.

Bu bölgenin yetişen ve gazetenin adını eserinde "*Rumanya*" şeklinde belirten Müstecip Ülküsal, gazetenin ilk olarak Pazarcık'ta 5 Ağustos 1921 tarihinde İsmail Zandırallı tarafından çıkarıldığını, ilk zamanlarda düzenli olarak çıkmakla birlikte daha sonra "ara-sıra" yayınlandığını ve yayınının sona erdiğini ifade etmektedir. (Ülküsal, 1987: 174).

⁴ Kadının sanat alanındaki yerine dair bir çalışmaya örnek için Bkz Aka, 2021: 355-363.

⁵ Balkanlardan göç sürecine dair bkz. Menekşe, 2021: s. 276-294.

⁶ Balkanlar deyince kökü mazide olan bir âti olma durumu kendini açık bir şekilde göstermektedir. Balkanlar, "*soydaşlar, akrabalar, komşular ve bir arada yaşama kültürü*" şeklinde tezahür eden bir maziye sahiptir. Bu kelimeler kültürümüzün çok önemli değerleri olup geçmişten bugüne kadar hep çok özel bir yere sahip olmuştur. Ve bugün Balkanlar'a bakıldığında; Balkanların, bizden fazla biz olan, hâlâ biz kalabilen topraklar olduğu görülecektir. Zira elden çıktığı günden bugüne kadar bizden uzak kalmasına rağmen, bizden olan havasını, üslubunu, çehresini kaybetmemiştir. Anadolu ve Balkanlar arasındaki "gönül bağı" ilişkisi için bkz. Menekşe, 2023: 281-305.

⁷ Edebi eserlerde kadın çalışmalarına örnek olarak Bkz. Aka, 2017: 133-140.

KADINLARIN HUKUKİ AÇIDAN DURUMLARI

Mustafa Kemal Paşa, kadınların da olduğu bir topluluğa 31 Ocak 1923 tarihinde İzmir’de yaptığı konuşmada çalışmanın önemini vurgularken ilk eğitimin ana kucagında başladığına değinmektedir. (Koç, 2021:799). İzmir’de Eski gümrük binasında halk ile yaptığı bu konuşmada şunları ifade etmiştir:

“...Bizim heyeti içtimaiyemiz için ilim ve fen lâzım ise bunları aynı derecede hem erkek ve hem de kadınlarımızın iktisap etmeleri lâzımdır. Malûmdur ki, her safhada olduğu gibi hayatı içtimaiyede dahi taksimi vezaif vardır. Bu umumî taksimi vezaif arasında kadınlar kendilerine ait olan vezaifi yapacakları gibi aynı zamanda heyeti içtimaiyenin refahı, saadeti için elzem olan mesai-i umumiyeye dahi dahil olacaklardır. Kadının vezaifi beytiyesi en ufak ve ehemmiyetsiz vazifesidir. Kadının en büyük vazifesi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucagi olduğu düşünülürse bu vazifenin ehemmiyeti lâyıkıyla anlaşılır. Milletiniz kuvvetli bir millet olmaya azmetmiştir. Bugünün levazımından biri de kadınlarımızın her hususta yükselmelerim temindir. Binaenaleyh kadınlarımız da âlim ve mütefennin olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün derecatı tahsilden geçeceklerdir. Sonra kadınlar hayatı içtimaiyede erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin muin ve müzahiri olacaklardır.” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri I, 2006: 286-287).

Mustafa Kemal Paşa, bu konuşmasında, toplumun gelişimi için gerekli olan ilim ve fenin, kadın ve erkek tarafından eşit şekilde öğrenilmesinin önemine dikkat çekmekle birlikte kadınların kendilerine ait sorumlulukları yerine getirirken toplumsal yaşamda da rol alması, toplumun refahı ve mutluluğu için ortak çalışmalara katılması üzerinde durmuştur. Kadının en temel ve değerli rolünün annelik olduğu kadar güçlü bir millet olma hedefi doğrultusunda, kadınların her alanda ilerlemesi ve eğitimde erkeklerle eşit seviyeye ulaşması, bilim ve teknik alanlarında yetkinleşerek toplumsal hayatta erkeklerle birlikte karşılıklı destek içinde olmaları konusuna değinmiştir. Mustafa Kemal Paşa’nın işaret ettiği üzere kadınlar yetiştirecekleri çocuklar açısından da toplumların geleceği açısından da ayrı bir yere sahiptirler.

1921-1932 yılları arasında Romanya’da yayınlanan bir Türk gazetesi (Omer, 2013: 174; Kara, 2019b: 78) olan Romanya gazetesinin 20 Ağustos 1928 tarihli sayısında yer verilen yazı başlıkları arasında “*Kadınlarımızın Hukuk ve Vezaifi*” üzerine kaleme alınmış bir yazı da bulunmaktadır. Yazıyı kaleme alan Azade Feyzi isimli bir yazardır. Aynı gazete de bu konu üzerine bir başka gün yine aynı kişi tarafından aynı konuya yer verildiği görülmektedir. Romanya Müslümanları üzerine çeşitli konulara değinilen aynı gazetede kadınların toplum içerisindeki yerlerine dönem gelişmeleri değinilmiş olması dikkat çeken bir husustur.

Azade Feyzi tarafından kaleme alınan yazıda öncelikle Dobruca kadınlarının mevcut durumları “*cidden şayan-ı merhamet bir manzara arz etmektedir.*” ifadesi ile aktarılmaktadır. Yazıya bu ifadeler ile başlanması kadınların durumları ile ilgili başlangıçta dikkat çeken ifadeler olarak görülürken kadınların layık oldukları seviyeye yükselmelerinin “*...cemiyet-i beşeriyenin müttehid saadeti olan analığı her türlü hakaret ve zulümden kurtarmak, bu günkü endişelerimizden en mühimini teşkil etmelidir.*” denilmektedir. Bu maksat doğrultusunda bakıldığında Dünyada insanların yarısını kadınların oluşturmasına rağmen halen yapılan her türlü teşebbüslerde, hukuki açıdan kadınları “*teşrik-i mesai ettirmekten*” çekinildiği, oysa bir “*milletin terakkisinin*” kadınların ilerlemesi ile mümkün olabileceğini anlamaktan uzak olduğu ve her türlü hakikatin bilmezlikten geldiği vurgulanmaktadır. (Azade Feyzi, Romanya, 20 Ağustos 1928: 1).

Azade Feyzi, kadınların toplum içerisindeki rollerine değinirken, onların önemine şu ifadelerle işaret etmiştir:

“*Bir şairin, bir edibin yazdığı bir piyes, bir roman hayatdan alınmış bir vakıa-ı içtimaiyedir. Orada bile bir kadına en mühim mevkii ve kıymet verilmiştir. Sahnede kadın olmayıp yalnız erkekler rol aldığı takdirde-isterse en büyük bir müellifin şaheseri olsun- tabii, kıymet itibariyle hiçtir. Çünkü bir çocuğa bir anaya bir aşka, bir maşukaya bir erkeğe, bir zevce lazımdır.*” (Azade Feyzi, Romanya, 20 Ağustos 1928: 1).

Burada işaret edilen hususlar arasında gündelik hayatın içerisinde kadınların rolüne dikkat çekilirken yazılan piyes, roman gibi edebiyat ve sanat alanlarında kadın rollerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Zira bu bağlamda; “*İşte hayat-ı hakikiye de böyledir ve böyle olmalıdır.*” denilmiştir.

Yazının devamında toplum içerisindeki mevcut gelişmelerde kadınlar ve erkeklerin durumuna dikkat çekilmektedir. Milel-i saire yani diğer milletlerden her yönden geri kaldığı fikri beyan edilirken, “*...Kadınlığı arkamızda, zulmet ve cehalet paravanası arkasında gizleyerek yalnız erkeklerin güya terakkiye doğru yürüdüğüne şahit oluyoruz. Şunu fark edelim ki adımlar çok yavaş, pek ağırdır...*” denilmektedir. Fakat toplumu meydana getiren unsurun yarısını oluşturan kadınları geride bırakmak suretiyle yapılan bu yürüyüşün, tabii olmaktan çok uzak şekilde nitelenmekte ve bu yürüyüşün “*yalnız bir ayakla*” gerçekleştirilmiş olacağına işaret edilmektedir. Değerlendirmelere; “*Muhit-i içtimaimizde kökleşip kalan teşkilat içtimaiye ve adab-ı milliye dediğimiz köhne an’anat bugünün ihtiyacı-ı medeniyesi karşısında tamamen sarsılmağa ve parça*

parça kırılıp dökülmeğe mahkumdur.” ifadeleri ile devam edilmektedir. (Azade Feyzi, Romanya, 20 Ağustos 1928: 1).

Bundan sonra yer verilen husus burada üzerinde durulan yazılarında yer aldığı Dobruca’da “Romanya” gazetesi ile münevver sınıfın, kadılıkların lağvı hakkında açtığı mücadelenin, buradaki kadınlara hakiki bir teselli verdiği, “*şifa üflediği*” ve kadılıkların kaldırılması olayının kadınları son derece sevindiren bir gelişme şeklinde değerlendirildiği ifade edilmektedir. Yazıda denilen bir hususta “*Dobruca’da bugün irtica-i taraftaratı ile inkılap ve reforma lehdarı olmak üzere iki cephe vardır. İnkılap ve reforma zümresi kadınlığa zemin ve zamanla mütenâsib bir hak ve hukuk bahş edeceğinden kadınlarımız bu gençlerin muvaffak olmasını can-u gönülden arzu etmektedir.*” (Azade Feyzi, Romanya, 20 Ağustos 1928: 1). Burada Dobruca’da iki karşıt cephe mevcut olduğunu; bunların birinin yeniye karşı direnip eskiye dönmek isteyen gerici taraftarlardan oluştuğu, diğerinin ise inkılap ve reformu savunanlar olduğu belirtilmektedir. İnkılap ve reform yanlısı kesimin, kadınlara dönemin şartlarına uygun hak ve hukuk tanınmasını savunduğundan, kadınların da bu gençlerin başarıya ulaşmasını arzu ettikleri ifade edilmektedir.

Romanya’da bu dönemde meydana gelen gelişmelere değinilerek “*Tuna namındaki mürtecilere (gerici) mütemayil (meyilli) bir ceride*” ile “*son günlerde maskesini açarak inkılap aleyhinde sütunlarını doldurmağa başladı*” denilmektedir. Burada Tuna gazetesinin yayınlarında izlediği yola yer verilerek fikirler paylaşılmaktadır. Gazetede öncelikle “*İrtica-ı ve saltanat devrinin bir yadigârı tarafından çıkarılan*” ifadelerine yer verilmekte böyle bir “*...varaka-ı pareden asri neşriyat beklemek abestir.*” denilmektedir. Devamında, “*...Memleketimizde bahs olmağa başlayan teceddütün ürkerek piyes hayaline getirdiği saçma sapan şeylerle kadınlığı analığı ve hemşireleri, zevceleri mutazarrır eden kadılıkların mevcudiyetinin ibkasını talep etmekte, zerre kadar teemmül etmeden sütunlarını gülünç, bayağı yazılarla doldurmağa başlamaktadır. Bizce, bu kontra propaganda, biyaban gayr-i meskûnda vaz eden bir biçarenin yapacağı tesir mahiyetindedir.*” denilmektedir. (Azade Feyzi, Romanya, 20 Ağustos 1928: 1). Burada, memlekette gündeme gelmeye başlayan yenileşme hareketinden duyulan endişeyle, geleneksel yargı kurumları olan kadılıkların korunmasını talep eden ve birer anne, eş, kardeş olan kadınları mağdur eden çeşitli söylemlerin ortaya çıktığı belirtilirken aynı zamanda basında etraflıca değerlendirme yapılmaksızın yazılan basit yazılarla yapılan bu karşıt propaganda Romanya gazetesinde, ıssız ve kimsenin bulunmadığı yerde seslenen bir çaresizin etkisiz çabası niteliğinde değerlendirilmiştir.

Romanya gazetesinde yer verilen kadınların hukukuna dair bu yazıda “*Tuna*” gazetesinde konuya dair benimsenen yaklaşımların eleştirildiği görülmektedir. (Azade Feyzi, Romanya, 20 Ağustos 1928: 1).

27 Ağustos 1928 tarihli Romanya gazetesinde yazının devamının yine aynı başlıkla neşredildiği görülmektedir. Bu yazıya kadınların hukuki durumlarının iyileştirmesi için yapılan çalışmaların zamanının geldiği ve geçmesinden endişe duyulduğu vurgusu ile başlanılmaktadır. “*...Biz, biliyoruz ki kadınlığa vasi bir hukuk bahş edilivermesi, kadılıkları kaldırarak nikah, talâk, veraset meselelerinde kadınlarımıza hakiki bir müsavat verilmesi ve bunların umumiyetle tezahür idebilmesi ahval-i hususiyeye muhtaç olduğu gibi bir zaman-ı müsaidin teallukuna da müftekirdir. Biz işte o zamanın arifesinde bulunuyoruz. O zaman ve zemin-i müsaidin gelip geçmesinden korkuyor, zamana inkıyad eyliyoruz.*” ifadeleri ile mevcut gelişmelerin desteklendiği ve memnuniyetle karşılandığı beyan edilmektedir. (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2). Kadınlara kapsamlı haklar tanınması, kadılık kurumunun kaldırılması, evlilik, boşanma ve miras konularında gerçek bir eşitliğin sağlanmasının hem uygun sosyo-politik koşulların varlığına hem de elverişli bir zaman dilimine ihtiyaç duyduğuna dikkat çekilerek, bu dönüşümün eşliğinde bulunulduğu düşünülmektedir.

“*Kadın artık erkeğin zevki için değil, onun hayatının bütün safhatında bir muavini, bir refik-i vefakârı, bir refika hayatı, elem ve saadet ortağıdır.*” ifadeleri ise süregelen gelişmelerden dolayı beklentilere de işaret edilmektedir. Kadın ve erkeğin aynı koşullar altında var olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bir aile birliği kurmalarının ardından neden farklı hukuki statülere sahip olmaları gerektiğinin sorgulanması, kadın ve erkeğin birbirlerinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğu hakikatinin, hukuki düzenlemelerde de dikkate alınması gerektiği ve bunun göz ardı edilmemesi belirtilmektedir. Yazının devamında kadılık hukukunun “*her memlekette*” ortadan kaldırıldığını ve medeni kanunlarla temin ve tahkim edilen kadılık hukukunun, “*biz de*”, “*esaret-i nisaiyye*” şeklinde yaşatılmak istenildiği belirtilmektedir. Yani her memlekette ortadan kaldırılan kadılık hukukunun, medeni kanunlar aracılığıyla yeniden düzenlendiği, ancak ülkemizde, kadılık hukukunun hâlâ “*kadınların esareti*” anlayışı çerçevesinde sürdürülmek istenmekte olduğu, içinde bulunulan toplumsal dönüşüm sürecinin, kadılık kurumunun kaldırılmasıyla sonuçlanacağı ve kadın haklarının modern hukuk çerçevesinde teminat altına alınmasının sağlanacağı ifade edilmiştir. Devamında: “*...Fakat bugün mukaddimesinde bulunduğumuz bu cereyan, bizde de kadılıkların ref’i ve izalesiyle hitam bulacaktır. ‘esaret-i insaniye’ taraftarları ne derlerse desinler, inkılab güneşi en karanlık muhitleri bile tenvir edecek, kadınlık esaret zincirlerini tamamıyla kıracaktır.*” ifadelerine yer verilmektedir. (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos

1928: 2). İçinde bulunulan dönüşüm sürecinin tamamlanmasının kadılığın tamamen ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşeceği, insan özgürlüğüne karşı çıkanlara rağmen devrimlerin aydınlatıcı etkisinin en karanlık çevrelere dahi ulaşacağı, kadınların toplumsal alandaki tüm engelleri aşarak özgürleşmesinin sağlanacağına vurgu yapılmaktadır.

Burada dikkat çekilen bir husus ise sayıları az da olsa içtimai alanda ilerlemeyi hazmetmeyenlerin olduğu ve bu kişilerin hukuki olarak kadınların ilerlemesinden “*korkanlar*” şeklinde nitelenmektedir. Ayrıca bu kişilerin “*menfaatdarlar*” ve “*birkaç eski zihniyetde bulunan mahdud eşhasdan ibaret*” oldukları belirtilmektedir. “*...Karanlık bir mazinin, koyu bir cehaletin insafsızlıkları içinde tefessüh etmiş, zamanın, ilmin, medeniyetin terakkisiyle mütenasib tekemmül edememiş bu zavallılara, terakkiyat-ı beşeriyeyi idrak ve ihatadan aciz bu dimağlara cidden acırız.*” denilmektedir. (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

“*...Bu zavallılar, mahdud bir iki şahıs bile olsa kadın ile erkeğin serbest iki mahlukdan ibaret olduklarını elan anlayamıyor. Bir aileyi bir menfaatçi adam ile kendisinden menfaat beklenen bir kadının yani bir amirle bir hizmetçinin birleşmesinden ibaret zan ediyorlar.*” Bu cümleler ile vurgulanan hususlar dikkat çekicidir. “*Bu gün*” zevcin, kadının amiri olmayıp, refiki olduğuna işaret edilmektedir. Ancak kadılıklarda cereyan eden bazı hadiselerde, daima kadınlığın hafif omuzlarına yüklenen günahlara değinilmektedir. (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

Yazıda erkeğin kadının amiri olmadığı, onun hayat arkadaşı olduğu, kadının, yalnızca çocuklarının biyolojik bakımını üstlenen bir birey olmadığı, aynı zamanda onların eğitimi ve terbiyesinde rol üstlenen bir öğretici ve rehber olduğu vurgulanmıştır. Geçmişte kadının toplumsal konumuna ilişkin uygulamalar adaletsizliğin ve suistimallerin yaygın olduğu bir düzenin parçası olmuştur. Bu düzenin ağırlığının sıklıkla kadınların omuzlarına yüklendiği belirtilmektedir. Arap Yarımadası’nda, kadının toplumsal konumuna yönelik ağır ihlallerin uzun yıllar boyunca devam ettiği ve kız çocuklarının yaşama hakkı dahi göz ardı edildiği ifade edilmektedir. Her milletin hukuk sisteminde, kadınlara tanınan hakların, özgürlük ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde genişlediği ve gelişim gösterdiğinin müşahade edildiği bundan dolayı da toplumsal ilerleme sürecinde durağan kalınmaması gerektiği ortaya koyulmaktadır. (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

Şark ve garbın, kadın hakları konusunda, hürriyet ve müsavatin genişlediği ve ilerleme karşısında yerinde sayılamayacağı, “*...1877 de Viktor Hugo erkek ibre-i işareti kendi vicdanında bulunan mizan kanunu pek haksız doldurmuşdur, ne kadar hukuk varsa kendi tarafına koymuşdur.*” dediği belirtilmektedir. Fransız Devrimi’nin ardından yaptığı ünlü konuşmalarında, erkeğe tanınan haklar, onun erkek olmasından değil, insani duygu, akıl ve ahlaki yetkinliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır; oysa kadın da aynı niteliklere sahiptir şeklinde ifadeler kullanmıştır. Bunu gazetede; “*...erkeğe verilen hukuk, erkek olduğu için değil, insan olduğu hisse, akla, kabiliyet-i ahlakıyeye malik olduğu için idi, halbuki kadın da aynı evsafa malik idi gibi feminizm, sosyoloji kitaplarına düstur olan kıymetli sözler sarf etmiştir.*” şeklinde ifade edilmiştir. Bu sözleri, toplumsal cinsiyet eşitliğini ön plana çıkarmaktadır. Bundan sonra “*Kadınlıkları ibkâ etmek isteyen eşhas bu hakikatlere karşı ne diyebilirler?*” denilmektedir. Kadılık makamlarının devamını savunan kişilerin, bu gerçekler karşısında nasıl bir gerekçe sunabileceğine dikkat çekilmiştir. (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

“*Mirasta yarım hakka malik, talakta tamamıyla hukuktan hatta hak kelimandan mahrum, bir erkek gardına uğradıktan sonra yine bir erkek kadının pençe-i zulmünde ezilen kadın, ailede bir hizmetçiden daha aşağı bir mevkiye olan zavallı analarımız, hemşirelerimiz ne zamana kadar sürünecekler? Kadınlığın bu vaziyetinde sürünmelerine tahammül etmekten ziyade onların ızdırıp ve felaket içerisinde yaşamalarına taraftar olmak, bunu bir gazete sütununda ilan etmek, bilmem ki erkeklerin şanına yakışır mı?*” (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

Buldukları makamı kaybedeceklerinden dolayı “*bütün Dobruca kadınlarına verilecek hukuk ve müsavatin önüne çıkıp kadınlarla uğraşmak vicdanı bir kahramanlık olmasa gerek...*” denilmekte ve erkeklerin asker olmaları ve savaşlarda kan döktüklerini ileri sürmelerinin kabul edilemeyeceği ve bu nedenle de kendilerini “kadınların fevkinde” oldukları zannında iseler bunda “çok” aldandıkları değerlendirildiği paylaşılmaktadır. (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

“*...Çocuk doğurma, erkeklerin harbleriyle müsavidir. Bizde yüzde yüz ölümlerle uğraşıyor. Cemiyet-i beşeriyeye insan yetiştiriyoruz. Askerden ve ölümden kaçan erkekler az mıdır? Böyleleri hiç olmazsa ağzını açmasın, haddini bilsin!*”

“*Esasen bizim aleyhimizde kadınlıkları ibkâ etmek isteyenler umumiyetle ya askerlikten kaçıp bir imamlık deruhde edenler, yahud Romanya’dan Türkiye’ye, Türkiye’den Romanya’ya sırf askerlikten kurtulmak için kaçan ve bin türlü sahtekarlıklar irtikab eden kahraman! Erkeklerden ibaretdir...*” (Azade Feyzi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

Yazıda dikkat çekilen bir hususunda 1926 senesinde Türkiye’de kabul edilen Medeni Kanun’la kadınlara tanınan hakların Türklük âlemince memnuniyetle kabul edildiği ve bu yenilikle gelen terfiinin Dobruca’da bu yeniliklerin karşısında olan bir iki kişinin propagandasına bakılarak “*zemin ve mühit bulması*” mümkün olmadığı fikri beyan edilmektedir. “...Çünkü bütün adet ve an’anat, kavanin-i ahkam-ı şer’iyye zamandan müteessirdir. Zemin ve zamana göre bütün kanunlar, şekil ve mahiyetini tebdile mecburdur.” (Azade Feysi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

“...Binaenaleyh, bizde böyle bir tebdil husul bulması için yapılan neşriyat ve teşebbüsat bir terakki ve inkılap adımı denilebilir. Asri gençlik; kadınların hukuk ve vezâifin, erkeklerle müsavi dereceye gelinceye kadar çalışmaya azim etmiş görünüyor. Bu cereyanı takdire şayan hadisat sırasında kayd ederken Dobruca Türk kadınları namına bütün millet rehberlerine arz-ı şükran eylemekle sözlerime nihayet verdim. (Azade Feysi, Romanya, 27 Ağustos 1928: 2).

Romanya gazetesinde kadınlara “*Ey Türk Kadını!*” başlığı ile seslenen bir diğer yazıya; “...*Bilki tutsaksın; henüz kurtulamadın! Uyanmanın zamanı gelmişken gözlerini kapayan eli, aydınlığa doğru koşmak lazım geldiği halde seni karanlığa sürükleyen sis hala kırılmamış!*” ifadeleri ile başladığı görülmektedir. Bu sedanın tesiriyle asırlardan beri bütün hukukunun elinden alındığı, ayaklar altında çiğnendiği tespiti paylaşılmaktadır. Bundan dolayı müteessir olan kadınların belki de “*kafesteki kuş gibi çırpınarak kurtulmak istemişsin! Heyhat!...*” denilmektedir. (Romanya, 3 Kanun-u Evvel 1928: 2).

Burada değinilen bir husus ise kadınların beşeriyetin yarısını teşkil etmesine rağmen “...*Hayattaki rolünü yanlış anlayan, yahut üzerine tertip eden vazifeyi takdir edemeyenlerin -beşeriyetin yarısını sen, kadın sınıfı teşkil ettiğin halde- ‘Kız okursa cadı olur’ gibi manasız ve cahilane sözlerle seni okumaktan yazmaktan uzak bulundurmaları sana karşı en büyük haksızlık değil mi?*” sorusu yöneltilmek suretiyle konuya dikkat çekilmektedir. Ayrıca diğer memleketler örnek gösterilerek farklı ülkelerdeki “...*Kadınların zihni meşguliyetlere kapılıp güzel güzel sanatlar öğrenir ve kendi menfaatlerine olan cihetleri düstur bulurken senin yalnız vücuduna münhasır kalan işlerle meşgul olarak dimağından katiyen istifade etmemekliğin elbette insanlığa yakışmaz bir haldir!*” ifadeleri ile Romanya’daki Türk kadınlarının da ilerlemesine yönelik olarak beklentiler paylaşılmaktadır.

“...*Artık bunu anla da vücudunu saran zinciri kopar, geniş bir nefes al! Etrafına nazar et. İnsanlığın en ulvi gayesi olan güzel yaşamak şimdiye kadar içinde yüzdüğün cehalet ile hiç hâsıl olmayacağını öğren de asıl saadeti temin eden ilme sarıl, bilginin kucağına atıl! Vazifenin ne olduğunu anla! Sende sanata koş! Mesela: terzilik, kilimcilik öğren. Bu suretle para kazanmanın yolunu bul; İzdıvacından sonra bütün ev masarifini erkeğin üstüne bırakma! Belki bu hususta ona yardımcı olmağa bak!*”

Sana faide getirecek cihetleri düşün, bul. İktisada sarıl. Bugünün kızı isen yarının validesisin. Binaenaleyh bu milletin yavruları için ilk mektep, ilk terbiye ocağı senin kucağındır. Milletine faide getirmek istersen üzerine tertip eden vazifeyi hakkıyla ifaya çalış!

Ey Müslüman kadını; devrimiz inkılap ve teceddüt devridir. İnsana saadet bahşeden bilginin gösterdiği hakikati ara, bul ve sefil kalma ki sebep olan cehaletin elim tesirâtı altında inlemekten kurtul. Herkes gibi sen de: “ çalış, uğraş, didin, ara, bul! Zira: uyku zamanı geçti, çalışmak zamandır.” (Romanya, 3 Kanun-u Evvel 1928: 2).

Romanya gazetesinde yer verilen bu yazıda kadınların gelecek nesillerin mimarı olarak görüldüğü ve bu nedenle de milletler açısından öneminin bir kez daha vurgulandığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Romanya’daki Türk kadınlarının eğitim ve diğer alanlardaki gelişmeleri takip ederek üstlenecekleri vazifelerin orada yaşayan toplum açısından da önemine dikkat çekilmektedir. Kadının toplumsal rolü, eğitimi ve ekonomik bağımsızlığı üzerine yazılan bu yazıda cehaletin insan hayatında bir engel olduğunu vurgulanarak kadının bilgiye yönelmesi gerektiği ifade edilmektedir. Eğitimin ve mesleki becerilerin, kadının hem bireysel mutluluğunu hem de toplumsal gelişimini sağlayacağı belirtilmektedir. Kadının ekonomik bağımsızlık kazanarak ev masraflarında erkeğe destek olması gerektiği savunulmakta, bunun yanı sıra annelik rolünün de toplumun geleceği açısından önemli olduğu hatırlatılmaktadır. Ayrıca modernleşme ve ilerleme çağında, kadının bilinçlenerek toplumda daha aktif bir rol üstlenmesini öğütlemekte, cehaletin olumsuz etkilerinden kurtulmanın ancak bilgi ve çalışmayla mümkün olacağını vurgulamaktadır.

SONUÇ

Osmanlı Devleti’ni dağılmasının ardından Balkan coğrafyasında varlıklarını devam ettiren Müslüman toplumların öne çıkan faaliyetleri arasında yayınladıkları çeşitli gazeteleri ifade edebiliriz. Bunlar arasında Dobruca bölgesi Müslümanlarının sesi olan Romanya gazetesinde yer verilen konular arasında 1928 yılı nüshalarında kadınların hak ve durumlarının ele alındığı görülmektedir. Azade Feysi tarafından kaleme alınan

iki yazı bir kadın tarafından kadın konusunda yazılmış olması sebebiyle dikkat çekmektedir. Burada toplum hayatında, medeni sahada ilerlemede kadınların rolüne, önemine değinildiği görülmektedir. Ayrıca burada kadılık makamı ile ilgili yapılacak düzenlemeler sonucu kadınların haklarında beklenen iyileşmeye vurgu yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde kabul edilen yeni Medeni Kanun ile süregelen ilerleme de hatırlatılmaktadır. Romanya'da yaşayan Müslüman toplumu kadınlarının diğer toplumlarda görülen ilerlemelerin gerisinde kalmaması gereğine dikkat çekilmektedir. Toplumların varlıklarını devam ettirmeleri açısından da kadınların sahip oldukları hakların önemine işaret edilmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, (BCA), 30. 18. 1.1./ 17. 81. 4, s. 1-2.

Resmi ve Süreli Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Tutanak Dergisi, Devre: II, Cilt:22, İçtima senesi: III, s. 229-234.

Azade Feyzi, "Kadınlarımızın Hukuk ve Vezaifi", *Romanya*, 20 Ağustos 1928, sayı:510, s.1.

Azade Feyzi, "Kadınlarımızın Hukuk ve Vezaifi", *Romanya*, 27 Ağustos 1928, Sayı: 511. s.2.

Karacahisar, sayı: 90, 19 Temmuz /1333 Ramazân 27 1335 (19 Temmuz 1917), s. 1.

Oriente Moderno, Aralık 1929, s.548-49.

Romanya, 3 Kanun-u Evvel 1928, s.2, Sayı:523.

Diğer Kaynaklar

Aka, L. B. (2017). "Zamanımızın Bir Külkedisi", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:9, Cilt: 9, Kadın Özel Sayısı, 133-140.

Aka, L. (2021). "Alfonso Cuarón'un Roma Filminde Kadın ve Mekân İlişkisi", *Zaman Mekân Kadın*, Ed. Dilek Maktal Cankö, Zeynep Türkyılmaz, Lale Barçın Aka, Sinem Utanır Altay, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 355-363.

Akça, S. (2023). "Cumhuriyet Dönemi Lise Tarih Ders Kitaplarında Toplumsal Alanda Devrimler: Kadın Hakları Örneği", *Cumhuriyet'in 100. Yılında Kadın Akademisyenlerden Atatürk'e Armağan*, Ed. Şayan Ulusan- Nilgün Nurhan Kara, Berikan Yayınevi, Ankara, 353-374.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, (2006). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ve C. H. P Kurultaylarında (1919 – 1938), Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Ankara.

Berkes, N. (2003). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Cihan Temizer, N. (2022). "19. Yüzyılda Batı'da ve Osmanlı'da Kadının Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, Sar:1, 51-70.

Kara, N. N. (2019a). "Türk Çağdaşlaşmasının Bir Ögesi: Atatürk ve Kadın", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 17, S:1, Mart, 227- 242.

Kara, N. N. (2019b). "Türkiye'de Latin Harflerinin Kabulünün Romanya Gazetesine Yansımaları", *Lectio Socialis*, January, Volume: 3 Issue: 1, 77-86.

Koç, F. (2021). "Türkiye'de Kadının Yeni İmajının Oluşturulmasında Atatürk'ün Rolü (1920-1938)", *9. Uluslararası Atatürk Kongresi*, Ocak, 781-829

Koçak, D. (2019). "17 Şubat 1926'da Kabul Edilen Türk Medeni Kanunu'na Göre Türk Kadınının Hak ve Özgürlükleri", *Atatürk Dergisi*, C.8, S. 1, 79- 98.

Koloğlu, O. (1994). "Medeni Kanun'un Yurt Dışındaki Yankıları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, 211- 216.

Köse, O. (2022). "Evliya Çelebi Seyahatnamesi 'ne Göre 17. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Kadın", *Klasik Dönem Osmanlı Toplumunda Kadın* (Ed. Bedriye Yılmaz, Miyase Koyuncu Kaya), Berikan Yayınevi, Ankara, 215-239.

Menekşe, M. (2021). "Osmanlı'da Balkan Göçlerinin Sosyo-Psikolojik Boyutu Üzerine Bir İnceleme: "Bir Ayrılık, Bir Yoksulluk, Bir Ölüm", *Uluslararası Göç Çalışmaları Kongresi (20-22 Mayıs 2021,*

Ankara/Turkey) *Tam Metin Kitabı*, (Editörler: Meryem Bulut, Ceren Aksoy Sugiyama, Kadriye Şahin), Bidge Publications, Ankara 2021, 276-294.

Menekşe, M. (2023). “Anadolu'dan Balkanlara Uzanan Gönül Bağını Sözle Resmetmek: “Biz Sende Olmasak Bile Sen Bizdesin Gene”, *Cumhuriyetin 100. Yılı Anı Kitabı Atatürk ve Balkanlar*, (Editörler: Nadim Macit ve M. Fatih Sansar), Ege Üniversitesi Yayınevi, İzmir 2023, 281-305.

Metin, Ö. (2011). “*Atatürk Dönemi Türkiye- Romanya İlişkileri (1923-1938)*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Metin, Ö. (2022). “Romen Diplomatların Gözüyle Atatürk'ün Türkiye (1923-1933)”, 561-571. <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/04/29-OmerMetin-1.pdf>

Omer, M. (2013). “Romanya’da Çıkan Türk Bir Gazete: Türk Birliği”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 17, Bahar, 171-186.

Ülküsal, M. (1987). *Dobruca ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, çev. Yasemin Saner Gönen, İletişim Yayınları, İstanbul.